УДК 336.02 https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2020.3.26

Ф.П. ТКАЧИК
Західноукраїнський національний університет
ORCID: 0000-0002-4783-6919

НАУКОВО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ РОЗВИТКУ ФІСКАЛЬНОГО ФЕДЕРАЛІЗМУ В УКРАЇНІ

У статті досліджено концептуальні аспекти фіскального федералізму. Показано роль фіскального федералізму в державному та муніципальному управлінні розвинених країн світу. Значну увагу приділено визначенню сутнісних характеристик фіскального федералізму у наукових доробках провідних зарубіжних та українських фахівців. Аргументовано, що концепція фіскального федералізму полягає в обґрунтуванні чітких механізмів розподілу фінансових повноважень між центральними та муніципальними органами влади в контексті комбінованого формування бюджетних ресурсів та ефективного їх перерозподілу задля забезпечення соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Проаналізовано принципи та детермінанти фіскального федералізму. Акцентовано увагу на таких принципах як соціально-економічна ефективність та гармонізація фінансових інтересів держави, її суб'єктів та органів місцевого самоврядування. Здійснено характеристику децентралізованих та кооперативних моделей фіскального федералізму.

Констатовано, що розподіл коштів між місцевими юрисдикціями може здійснюватися за трьома варіантами. Серед яких найбільш оптимальним є передача деяких податкових повноважень місцевим юрисдикціям, доповнюючи доходи, отримані на місцях, за допомогою механізмів розподілу податків або інших трансфертів від центрального уряду. В українській практиці функціонує механізм надання загальних міжбюджетних трансфертів у вигляді дотацій вирівнювання.

Підсумовано, що фіскальний федералізм не повинен обмежуватись лише перерозподілом фінансових ресурсів між регіонами, а стимулювати органи місцевого самоврядування до фінансової автономії та нарощування фінансово-економічного потенціалу задля покращення добробуту громади.

Ключові слова: фіскальний федералізм, економічний розвиток, фінансова система, бюджетно-податкова політика, децентралізація, органи місцевого самоврядування, міжбюджетні трансферти.

Ф.П. ТКАЧЫК
Западно-украинский национальный университет
ORCID: 0000-0002-4783-6919

НАУЧНО-КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ РАЗВИТИЯ ФИСКАЛЬНОГО ФЕДЕРАЛИЗМА В УКРАИНЕ

В статье исследованы концептуальные аспекты фискального федерализма. Показана роль фискального федерализма в государственном и муниципальном управлении развитых стран мира. Значительное внимание уделено определению сущностных характеристик фискального федерализма в научных трудах ведущих зарубежных и украинских специалистов. Аргументировано, что концепция фискального федерализма заключается в обосновании четких механизмов распределения финансовых полномочий между центральными и муниципальными органами власти в контексте комбинированного формирования бюджетных ресурсов и эффективного их перераспределения для обеспечения социально-экономического развития объединенных территориальных общин.

Проанализированы принципы и детерминанты фискального федерализма. Акцентировано внимание на таких принципах как социально-экономическая эффективность и гармонизация финансовых интересов государства, его субъектов и органов местного самоуправления. Осуществлено характеристику децентрализованных и кооперативных моделей фискального федерализма.

Констатировано, что распределение средств между местными юрисдикциями может осуществляться по трем вариантам. Среди которых наиболее оптимальным является передача некоторых налоговых полномочий местным юрисдикциям, дополняя доходы, полученные на местах, с помощью механизмов распределения налогов или других трансфертов от центрального правительства. В украинской практике функционирует механизм предоставления общих межбюджетных трансфертов в виде дотаций выравнивания. Сделаны выводы, что фискальный федерализм не должен ограничиваться только перераспределением финансовых ресурсов между регионами, а, стимулировать органы местного самоуправления к финансовой автономии и наращиванию финансово-экономического потенциала для улучшения благосостояния общества.

Ключевые слова: фискальный федерализм, экономическое развитие, финансовая система, бюджетно-налоговая политика, децентрализация, органы местного самоуправления, межбюджетные трансферты.

F.P. TKACHYK
West Ukrainian National University
ORCID: 0000-0002-4783-6919

SCIENTIFIC AND CONCEPTUAL THESIS OF THE DEVELOPMENT OF FISCAL FEDERALISM IN UKRAINE

The article examines the conceptual aspects of fiscal federalism. The role of fiscal federalism in the state and municipal government of developed countries is shown. Considerable attention is paid to defining the characteristics of fiscal federalism in the scientific works of leading foreign and Ukrainian experts. It is argued that the concept of fiscal federalism is to justify clear mechanisms for the distribution of financial powers between central and municipal authorities in the context of the combined formation of budgetary resources and their effective redistribution to ensure socio-economic development of united territorial communities.

The principles and determinants of fiscal federalism are analyzed. Emphasis is placed on such principles as socio-economic efficiency and harmonization of financial interests of the state, its subjects and local governments. The characterization of decentralized and cooperative models of fiscal federalism is carried out.

It is stated that the distribution of funds between local jurisdictions can be carried out in three ways. Among them, the most optimal is the transfer of some tax powers to local jurisdictions, supplementing local revenues through tax sharing mechanisms or other transfers from the central government. In Ukrainian practice, there is a mechanism for providing general intergovernmental transfers in the form of equalization grants.

It is concluded that fiscal federalism should not be limited to the redistribution of financial resources between regions, but, above all, stimulate local governments to financial autonomy and increase financial and economic capacity to improve the welfare of the community.

Key words: fiscal federalism, economic development, financial system, fiscal policy, decentralization, local governments, intergovernmental transfers.

Постановка проблеми

Фіскальний федералізм, здебільшого, інтерпретується через механізм розподілу відповідальності між різними органами влади з метою підвищення економічної ефективності та досягнення різноманітних цілей державної політики. В цьому аспекті складно визначити оптимальний розподіл обов'язків через різні фактори суб'єктивного характеру, а також через неналежне розуміння ролі органів державного та муніципального управління. Загальний інтерес до проблематики ефективного розвитку фіскального федералізму значно посилився в період після економічного спаду та соціального напруження, супроводжуваного кризовими наслідками коронавірусної пандемії у 2019 році (COVID-19). Зокрема, спостерігався значний дисбаланс у розподілі бюджетних обов'язків між центральним органом влади та органами місцевого самоврядування, що потребувало оперативного фінансового реагування та формування резервних цільових фондів. Для української економіки ідея фіскального федералізму є перспективною, здатною оптимізувати відносини органів державного управління та адміністративно-територіальних громад в контексті ефективного формування та розподілу бюджетних ресурсів. Саме тому, існує нагальна потреба в дослідженні актуальних аспектів фіскального федералізму, зокрема ідентифікації його сутнісних детермінант та світових тенденцій задля імплементації в національну практику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика фіскального федералізму досліджується у наукових доробках низки провідних вчених та фахівців. Вагомий внесок в розвиток теорії та практики фіскального федералізму зробили такі зарубіжні науковці як K. Baicker [5], R. Bird [11], G. Brennan [3], J. Buchanan [3], J. Clemens [5], W. Oates [2], C. Sharma [4], M. Singhal [5], T. Ter-Minassian [13], F. Vaillancourt [11], B. Weingast [1] та інші. Поряд з цим, перспективи впровадження механізмів фіскального федералізму в український прагматизм були обґрунтовані такими вченими та фахівцями як І. Волохова [14], С. Заворотній [9], Н. Костіна [8], Л. Кравчук [10], Н. Педченко [9], Н. Рекова [7], Н. Савчук [15], О. Сунцова [12], М. Трещов [6], Ю. Чистюхіна [7] та інші. Однак динамізм розвитку децентралізації влади в Україні, періодичне реформування податкових органів, домінування кризових явищ у фінансово-економічних процесах та дифузія пандемічних процесів у 2020 році зумовлюють пошук нових, раціонально-адаптивних підходів фіскального регулювання на місцевому та державному рівні. В контексті зазначеного, проблематика фіскального федералізму є актуальною, потребує додаткових наукових досліджень в сфері пошуку

пріоритетів підвищення фінансового та соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних громад в унітарній державі.

Формулювання мети дослідження

Метою наукової роботи виступає обґрунтування теоретичних концепцій фіскального федералізму, ідентифікація його елементів та чинників з окресленням перспектив імплементації в українську практику.

Викладення основного матеріалу дослідження

Насамперед слід зазначити, що фіскальний федералізм існує не лише у федеративних країнах, певні його риси можуть бути притаманні й унітарним державам. Протягом останніх десятиліть у багатьох унітарних країнах спостерігається процес децентралізації влади і фінансів, розширення повноважень органів місцевого самоврядування у бюджетно-фінансовій сфері, з'являються автономні утворення. Це стосується визначення компетенції та розмежування між різними рівнями влади. Центральна влада через відповідні асоціації широко використовує механізм консультацій з регіональною та місцевою владами. Розширюється фіскальна автономія регіональної та місцевої управлінської системи. Фінансова й економічна децентралізації спонукали до формування нового змішаного виду міжурядових внутрішніх фінансових відносин, що поєднують у собі принципи фіскального федералізму і унітаризму.

Західна наукова думка щодо обґрунтування сутності фіскального федералізму носить комплексний характер, що пояснюється тривалими демократичними традиціями та класичними тенденціями розвитку бюджетних відносин. Зокрема зазначимо, що Б. Вейнгаст та У. Оутс у своїх наукових поглядах декламують, що фіскальний федералізм є трансфером багатства шляхом рівноважних платежів від муніципалітетів, які мають кошти, до муніципалітетів, які потребують допомоги з метою перерозподілу доходів для виконання проголошеної доктрини надання суспільних послуг та допустимих умов оподаткування [1, с. 4; 2, с. 319]. За таких обставин в основі сутності фіскального федералізму покладено трансфер багатства, однак, це не означає виключно механічний перерозподіл фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів. Слід акцентувати, що трансфер багатства передбачає реалізацію потенціалу його примноження.

В контексті зазначеного констатуємо, що західні вчені дають двозначні оцінки процесам фіскального федералізму як з позицій податкової конкуренції, так і з позицій економічного зростання. Низка з них виокремлюють переваги фіскального федералізму, наголошуючи на його високій гнучкості, а також на спроможності забезпечити надання суспільних благ і послуг вищої якості з урахуванням потреб та пріоритетів конкретного регіону. Вартою уваги є позиція Дж. Бренана та Дж. Б'юкенена [3], відповідно до якої фіскальний федералізм є одним із ключів до мінімізації функцій уряду та підвищення ефективності ринкової системи. Вчені аргументують, що фіскальний федералізм є верхівкою розвитку політичної системи, саме тому реалізація його принципів ускладнена у політично незрілих суспільствах. Активізація ринкової системи на початкових стадіях потребує моніторингових дій з боку держави, однак, ефективне її налагодження продукуватиме низку економічних ефектів.

Аналіз теорії фіскального федералізму був проведений в численних наукових доробках індійського фахівця Ч. Шарми, в одному з яких він сформулював висновок про те, що фіскальний федералізм є основною концепцією, яка допомагає в конструюванні фінансових структур між центральним і підлеглими рівнями управління, а фіскальна децентралізація виступає одним із знакових принципів фіскального федералізму [4, с. 174]. Взагалі, окремий напрямок наукових досліджень у сфері фіскальної децентралізації становлять розробки, пов'язані із поглибленням і розвитком концепцій фіскального федералізму, в яких пропонується розглядати фінансову децентралізацію як природний прояв певного роду наближення щодо інваріанта розбудови автономно влаштованого способу організації міжбюджетних відносин, що за своєю внутрішньою природою органічно тяжіють до поглиблення поділу адміністративної та економічної відповідальності у цій сфері між різними владними рівнями [5, с. 1083]. На нашу думку, фіскальна децентралізація виконує фундаментальну роль в імплементації адаптивних механізмів фіскального федералізму, іншими словами, після завершення етапів фіскальної децентралізації автоматично відбудеться оптимізація зусиль щодо впровадження дієвих концепцій фіскального федералізму.

Українські дослідники фіскального федералізму характеризують його як законодавчо закріплені відносини центральної влади та органів місцевого самоврядування з приводу розподілу дохідних джерел та видаткових повноважень на фінансування публічних послуг на засадах їх найвищої якості, максимальної доступності, доцільності, затребуваності та економічності, з обов'язковим дотриманням принципу фінансової незалежності кожного рівня влади [6, с. 162]. Модель фіскального федералізму в сучасних умовах прагне до оптимуму між потребами та фінансовими можливостями муніципалітетів, регіонів та держави, коли всі рівні влади зацікавлені в економічному та соціальному піднесенні своїх територій [7, с. 99].

Н. Костіна досить влучно зазначає, що у працях вітчизняних дослідників фіскальний федералізм

ототожнюється з бюджетним федералізмом. Хоча ми погоджуємося з тим, що дані поняття мають різний структурно-логічний сенс. Під фіскальним федералізмом автор розглядає поліструктурний комплекс бюджетно-податкових відносин, що виникають на різних рівнях бюджетної системи будь-якої демократичної держави, спрямованих на фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних громад у контексті реалізації принципу субсидіарності та досягнення ефективної децентралізації з одночасним гармонійним поєднанням інтересів держави та окремих адміністративних одиниць [8, с. 84].

На нашу думку сучасна концепція фіскального федералізму полягає в обґрунтуванні чітких механізмів розподілу фінансових повноважень між центральними та муніципальними органами влади в контексті комбінованого формування бюджетних ресурсів та ефективного їх перерозподілу задля забезпечення соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Щоб ґрунтовніше зрозуміти сутність фіскального федералізму, варто з'ясувати на яких принципах він базується. Переважно увага дослідників зосереджується на наступних:

1. Автономії – закріплення власних джерел доходів на кожному рівні влади з можливістю визначення напрямів їх використання.
2. Недопущення вилучень до бюджетів вищого рівня додаткових доходів та невикористаних чи додатково отриманих джерел доходу.
3. Відшкодування видатків, що виникли внаслідок рішень, які було прийнято органами влади та управління вищого рівня.
4. Чіткого розмежування видаткових повноважень між державними і місцевими органами влади та управління й бюджетної відповідальності (зокрема відповідальності за фінансове забезпечення завдань та функцій бюджетними коштами, акумульованими відповідним бюджетом).
5. Консенсусу між різними рівнями влади та управління з питань бюджетно-податкової політики.
6. Територіального підходу до побудови держави [9, с. 323].

На нашу думку, доцільно також виокремити такі принципи фіскального федералізму як соціально-економічна ефективність (ефективність надання суспільних благ, забезпечення соціальних стандартів) а також гармонізація фінансових інтересів держави, її суб'єктів та органів місцевого самоврядування.

Моніторинг базових принципів бюджетного федералізму показав, що їх впровадження та дотримання цілком можливе в Україні, адже його метою є надання громадянам публічних послуг за найменшу ціну з дотриманням принципу самостійності кожного рівня влади у веденні бюджетно-податкової політики, досягнення фінансової незалежності як центральної влади, так і місцевого самоврядування [10, с. 740].

Вважаємо, що детермінанти фіскального федералізму охоплюють спектр наступних питань:

1) Питання розподілу витрат (хто і що повинен робити);
2) Питання про формування доходів (хто і в яких пропорціях повинен адмініструвати податки);
3) Питання про вертикальний дисбаланс (який механізм вирішення дисбалансів між доходами та витратами субнаціональних рівнів);
4) Питання про горизонтальний дисбаланс (яким чином фіскальні інституції повинні намагатися пристосуватись до відмінностей у потребах та можливостях між різними адміністративними одиницями на одному рівні управління);
5) Питання про доступ до ринків капіталу (які норми та правила повинні діяти щодо субнаціональних запозичень);
6) Питання інституційної бази (яким чином вирішувати технічні, політичні, соціальні проблеми фіскального федералізму).

В процесі вирішення окреслених питань має бути проаналізовано діяльність органів управління на всіх рівнях з урахуванням конкретних обставин кожної країни. Наприклад, відповідні цілі політики для конкретної країни можуть включати не тільки класичні цілі ефективного розподілу власного капіталу та стабілізації фінансово-економічних процесів, але й досягнення економічного зростання, збереження регіонального балансу та підтримання національної цілісності та політичної стабільності. Більше того, у випадку країн з перехідною економікою додатковими пріоритетними цілями може бути ефективний розвиток інституційної та реальної інфраструктури, що сприятиме розвитку ринку [11, с. 49-50]. Поряд з цим, міжурядова фіскальна політика повинна враховувати як політичні, так і економічні обмеження. Фіскальні установи, що існують у будь-якій країні світу, відображають результати процесу нарощування політики з плином часу, а інерція, яка властива таким установам, не повинна недооцінюватися, коли передбачається чи ініціюється зміна політики. Тому для вирішення, міжурядової фіскальної загадки потрібні значні інституційні та аналітичні знання. Такий контекст посилює роль та значення фіскального федералізму у політичному, економічному, соціальному, інституційному, інвестиційно-інноваційному,

інформаційному та іншому розвитку України на сучасному етапі.

О. Сунцова вирізняє у своїх дослідженнях дві групи моделей фіскального федералізму [12, с. 239]:

1) Децентралізовані моделі (США) – характеризуються вагомою фіскальною автономією органів регіональної та місцевої влади, слабкістю зв'язків між різними рівнями влади; центральна влада фактично не переймається проблемами фінансового вирівнювання, а також мало зважає на фіскальні дисбаланси в розвитку окремих територій. Така модель спонукає органи місцевої влади до власного розвитку та переймання проблематикою акумулювання і розподілу бюджетних ресурсів;

2) Кооперативні моделі (Австрія, ФРН, Скандинавські країни) – характеризуються тісною співпрацею різних рівнів влади, активною політикою центральної влади у питаннях подолання фіскальних дисбалансів на різних рівнях управління та фінансового вирівнювання. За такої моделі, центральна влада активно турбується про забезпеченість єдиних стандартів суспільних послуг у межах усієї території держави.

Сфера групування моделей фіскального федералізму переплітається з механізмами його здійснення. Здебільшого, розподіл коштів між місцевими юрисдикціями може здійснюватися за трьома варіантами. Перший варіант можна вважати найменш привабливим, він регламентує призначення всіх баз оподаткування місцевим юрисдикціям, а потім вимагає від них перерахування більшої частини доходів, щоб забезпечити виконання розпорядчих обов'язків національного уряду. Ефективність такого варіанту не є високою через наявність перешкод в контексті дієвого перерозподілу доходів між органами державного та місцевого самоврядування, дестабілізації фіскальної політики, наявність неадекватних стимулів адміністративно-територіальних одиниць щодо фінансування національної економіки.

Другий варіант полягає в підпорядкуванні всіх податкових органів центральному рівню управління, а потім здійснювати фінансування субцентральних органів за допомогою грантів чи інших трансфертів, або шляхом розподілу загального доходу чи конкретних податкових платежів. Основним недоліком цього варіанту можна вважати цілковитий розрив логічного зв'язку між обсягом акумульованих податкових надходжень та рішеннями про їх ефективний розподіл, що може спровокувати ризик так званої «фіскальної ілюзії», який ускладнить створення стабільної системи надання послуг на місцевому рівні.

Третій широкий варіант полягає в передачі деяких податкових повноважень місцевим юрисдикціям, якщо це необхідно (тобто, якщо вертикальні дисбаланси зберігаються), доповнюючи доходи, отримані на місцях, за допомогою механізмів розподілу податків або інших трансфертів від центрального уряду. Цей варіант безпосередньо призводить до адекватного вирішення питання щодо закріплення однієї частини податкових платежів за місцевими юрисдикціями, а інші податкові платежі повинні залишатися відповідальністю національного уряду [13, с. 247-249]. На нашу думку, перевага такого варіанту очевидна, оскільки органи місцевого самоврядування нестимуть відповідальність за рівень податкового навантаження в регіоні, а також матимуть змогу самостійного впливу на формування бюджетних ресурсів через призму податкового інструментарію.

Однак, мова не йде про надання повної фіскальної автономії над доходами в українській практиці, оскільки Україна унітарна держава, такий варіант може дискредитувати відносини між державними та місцевими органами управління. Таким чином, актуально приділяти увагу альтернативним системам фіскального федералізму з елементами часткових запозичень світового досвіду адекватного реаліям українського соціально-економічного розвитку. Альтернативна система може бути представлена перекриттям податків з однаковою (або майже однаковою) базою оподаткування для різних рівнів управління, але з правом кожного рівня управління встановити власну ставку податку на цій загальній основі. На противагу системам розподілу повноважень щодо адміністрування податків, система перекриття податків може мати адміністративні переваги в контексті оцінки бази та акумулювання податків, однак, це може спричинити нівелювання принципу прозорості, оскільки податок, що справляється на кожному рівні влади, може бути менш ідентифікованим для платників податків.

Загальні міжбюджетні трансферти можуть надаватися для виконання всіх повноважень органів місцевого / регіонального самоврядування або тільки для виконання делегованих повноважень.

У першому випадку є можливість витрачати отримані бюджетні ресурси і на виконання власних повноважень, тобто з'являється стимул ефективного їхнього витрачання на надання делегованих повноважень, для того, щоб максимально профінансувати всі напрямки діяльності органів місцевого / регіонального самоврядування. В другому випадку органи місцевого / регіонального самоврядування зацікавлені в зростанні власної податкової бази та ефективному витрачанні власних фінансових ресурсів, проте позбавлені стимулу ефективно витрачати отримані фінансові ресурси (закріплені та у вигляді міжбюджетних трансфертів) на виконання делегованих повноважень. В Україні діє другий варіант надання загальних міжбюджетних трансфертів у вигляді дотацій вирівнювання [14, с. 329].

Згідно наукових поглядів Н. Савчук, фіскальному федералізму властиві як позитивні, так і

негативні характеристики, прояви яких залежать від економічної і соціально-політичної зрілості держави. Позитивний аспект фіскального федералізму полягає не тільки у розподілі повноважень між різними рівнями влади, а й розподілі податкового навантаження між різними адміністративно-територіальними одиницями, в результаті чого вони можуть конкурувати між собою за залучення інвестора. Негативна компонента фіскального федералізму в українських реаліях може проявитися через низький рівень економічного розвитку більшості територій, в результаті чого місцеві бюджети є дотаційними [15, с. 326].

На нашу думку, подальший розвиток теорії та практики фіскального федералізму в Україні обумовлюється стратегічними пріоритетами посилення ефектів імплементації децентралізаційних процесів у всіх напрямках економічного зростання держави. В сучасних умовах важливо робити акценти на позитивних, перспективних, соціально-орієнтованих детермінантах адаптації фіскального федералізму в українську модель державного та місцевого управління. Фіскальний федералізм спроможний трансформуватися в дієвий каталізатор фінансово-економічного розвитку держави, органів місцевого самоврядування та всіх суб'єктів агломерованих адміністративно-територіальних одиниць. Він ефективно функціонує в країнах, схожих за соціально-економічними показниками розвитку до України, він довший період виступає потужним інструментом забезпечення фінансової стабільності та добробуту громадян як окремих муніципалітетів, так і держави в цілому.

Висновки

Таким чином, слід резюмувати, що розпочата відразу після Революції Гідності децентралізація повноважень органів державної влади є тією ключовою реформою, яких потребує Україна. Краще розуміння місцевих умов, освоєння ресурсного потенціалу, систематизація адекватних пріоритетів розвитку та наближення до прийняття рішень безпосередньо в інтересах громади продукуватимуть підвищення якості державного управління та сприятимуть посиленню прозорості для громадян. На наш погляд, найбільш швидким та ефективним механізмом подолання кризи функціонування інституту вітчизняного самоврядування є запровадження комбінованої моделі фіскального федералізму, що дасть змогу створити правові, організаційні і економічні механізми для досягнення фінансової незалежності місцевих бюджетів, яка необхідна для ефективного виконання повноважень місцевого самоврядування та забезпечення населення якісними, своєчасними і доступними публічними послугами.

Список використаної літератури

1. Weingast B. R. The economic role of political institutions: market-preserving federalism and economic development. Journal of law, economics and organization. 1995. Vol. 11. P. 1-31.
2. Oates W. E. Of the evolution of fi scal federalism: theory and institutions. National tax journal. 2008. Vol. 61. (June). P. 313-334.
3. Brennan G., Buchanan J. M. The power to tax: analytical foundations of a fi scal constitution. 1980. Cambridge University Press. Volume 9 in the series.
4. Sharma C.K. The Federal Approach to Fiscal Decentralisation: Conceptual Contours for Policy Makers. Loyola Journal of Social Sciences. Vol. XIX. № 2. Jul-Dec 2005. P. 169-188.
5. Baicker K., Clemens J., Singhal M. The Rise of the States: U. S. Fiscal Decentralization in the Postwar Period. Journal of Public Economics. 2012. Vol. 96. Issue 11-12. P. 1079-1091.
6. Трещов М.М. Перспективи впровадження бюджетного федералізму в Україні. Актуальні проблеми державного управління. 2015. № 1. С. 159-167.
7. Рекова Н.Ю., Чистюхіна Ю.А. Особливості процесу фіскальної децентралізації в Україні. Менеджер. 2017. № 4. С. 96-105.
8. Костіна Н.М. Інституційні засади побудови фіскального федералізму: світовий досвід та вітчизняні орієнтири. Економіка та держава. 2012. № 11. С. 83-86.
9. Педченко Н.С., Заворотній С.І. Бюджетний федералізм у фінансовій системі держави: моделі та принципи. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки, 2013. Вип. 24. С. 320-327.
10. Кравчук Л.С. Впровадження та адаптація бюджетного федералізму в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип. 16. С. 738-741.
11. Bird R.M., Vaillancourt F. Perspectives on Fiscal Federalism. The World Bank Washington, DC. 2006. 280 p.
12. Сунцова О.О. Місцеві фінанси: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 488 с.
13. Teresa Ter-Minassian. Fiscal federalism in theory and practice. Washington: International Monetary Fund, 1997. 724 p.
14. Волохова І. С. Фінансове вирівнювання в Україні: пошу к ефективної моделі. Проблеми економіки. 2013. № 4. С. 324-330.
15. Савчук Н.В. Фіскальний федералізм та перспективи його адаптації до українських реалій. Світ фінансів. 2014. Вип. 1. С. 77-88.

References

1. Weingast B. R. (1995) The economic role of political institutions: market-preserving federalism and economic development. Journal of law, economics and organization. 11. P. 1-31.
2. Oates W. E. (2008) Of the evolution of fi scal federalism: theory and institutions. National tax journal. 61. P. 313-334.
3. Brennan G., Buchanan J. M. (1980) The power to tax: analytical foundations of a fi scal constitution. Cambridge University Press. 9.
4. Sharma C.K. (2005) The Federal Approach to Fiscal Decentralisation: Conceptual Contours for Policy Makers. Loyola Journal of Social Sciences. XIX. 2. P. 169-188.
5. Baicker K., Clemens J., Singhal M. (2012) The Rise of the States: U. S. Fiscal Decentralization in the Postwar Period. Journal of Public Economics. 96. 11-12. P. 1079-1091.
6. Treshchov M.M. (2015) Perspektyvy vprovadzhennia biudzhetnoho federalizmu v Ukraini [Prospects for the introduction of budget federalism in Ukraine]. Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia. 1. P. 159-167.
7. Rekova N.Iu., Chystiukhina Yu.A. (2017) Osoblyvosti protsesu fiskalnoi detsentralizatsii v Ukraini [Features of the process of fiscal decentralization in Ukraine]. Menedzher. 4. P. 96-105.
8. Kostina N.M. (2012) Instytutsiini zasady pobudovy fiskalnoho federalizmu: svitovyi dosvid ta vitchyzniani oriientyry [Institutional principles of building fiscal federalism: world experience and domestic guidelines]. Ekonomika ta derzhava. 11. P. 83-86.
9. Pedchenko N.S., Zavorotnii S.I. (2013) Biudzhetnyi federalizm u finansovii systemi derzhavy: modeli ta pryntsypy [Budget federalism in the financial system of the state: models and principles]. Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky. 24. P. 320-327.
10. Kravchuk L.S. (2017) Vprovadzhennia ta adaptatsiia biudzhetnoho federalizmu v Ukraini [Introduction and adaptation of budget federalism in Ukraine]. Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky. 16. P. 738-741.
11. Bird R.M., Vaillancourt F. (2006) Perspectives on Fiscal Federalism. The World Bank Washington, DC. 280 p.
12. Suntsova O.O. (2010) Mistsevi finansy: navch. Posibnyk [Local finances]. K.: Tsentr uchbovoi literatury, 488 p.
13. Teresa Ter-Minassian. (1997) Fiscal federalism in theory and practice. Washington: International Monetary Fund. 724 p.
14. Volokhova I.S. (2013) Finansove vyrivniuvannia v Ukraini: poshu k efektyvnoi modeli. [Financial equalization in Ukraine: search for an effective model]. Problemy ekonomiky. 4. P. 324-330.
15. Savchuk N.V. (2014) Fiskalnyi federalizm ta perspektyvy yoho adaptatsii do ukrainskykh realii [Fiscal federalism and prospects for its adaptation to Ukrainian realities]. Svit finansiv. 1. P. 77-88.